

L'Església
a CatalunyaEsglésia, liberalisme i
catalanisme al segle XIX

Jordi Figuerola

Historiador

A bans del segle XIX, l'Església tenia el poder econòmic –gràcies a les seves possessions territorials–, el poder polític –donat que era, conjuntament amb la monarquia i l'estament nobiliari, qui manava els destins de la població– i el poder social –perquè amb la moral controlava els costums de la gent–. La paulatina introducció del capitalisme, amb la Revolució Industrial, va anar canviant la societat, que, alhora, va veure aparèixer l'Estat liberal. L'aparició de l'Estat contemporani va comportar un seguit de canvis per a l'Església, que va veure com perdia bona part de les seves propietats –desamortització–, com minvava el poder polític en mans d'aquest nou Estat i com era discutit el seu paper de controlador social. El segle XIX significà el dilema entre una societat nova i la societat antiga, la contradicció entre el poder polític liberal, i cada vegada més laic, i l'Església, que es refermava en el seu paper de defensora del vell ordre. Això marcarà l'evolució política d'aquest segle, on veurem, per una banda, com sectors populars aniran abandonant la tutela de l'Església i protagonitzaran episodis d'anticlericalisme molt violents. Per una altra, l'Església tendirà a refermar el domini sobre el poder polític i la societat i a tenir una actitud belligerant enfront el món

modern, un profund antiliberalisme empès per les directrius emanades des del pontificat de Pius IX.

A l'últim terç del segle, arran dels canvis que propugnà el nou papa Lleó XIII d'acceptació paulatina de l'Estat liberal, l'Església a Catalunya es dividí en dos bàndols: els integristes, que advocaven per un model d'Estat i de societat on l'Església tingués el control absolut, i els conciliadors, que estratègicament acceptaven l'estat de coses existent mentre aquest Estat liberal els assegurés una quota de poder damunt la societat, seguidors de la nova orientació del papa Lleó XIII. La lluita entre les dues faccions eclesiàstiques fou violentíssima, tot destacant en el camp integrista les formulacions de Sardà i Salvany en el seu llibre *El liberalismo es pecado* (1884). Una part dels conciliadors van iniciar una aproximació cap al regionalisme com una estratègia per caracteritzar una opció que anava prenent adeptes socialment. Torras i Bages en seria, amb *La Tradició Catalana* (1892), uns dels seus ideòlegs i comportaria, finalment, empreses importantíssimes com la popularització del Montserrat

catalanista amb la proclamació de la Mare de Déu bruna com a patrona de Catalunya, una vinculació amb el moviment de la Renaixença amb poetes-clergues tan importants com mossèn Cinto Verdaguier, la restauració del monestir de Ripoll –que intenta vincular el cristianisme amb el naixement de Catalunya– i l'adopció d'una pastoral catalana –resar i predicar en català– que va tenir, en el bisbe Morgades, un dels seus personatges destacats. Catalunya, a finals de segle, era una societat diferent a la resta d'Espanya i una part de l'Església catalana va comprendre que calia recuperar la llengua i acostar-se al catalanisme per esdevenir fidel al sentiments del poble. D'aquesta manera es posaven les llavors d'un moviment religiós que tindrà molta importància durant el segle XX, malgrat les seves dificultats, i que propugnarà una Església catalana, amb bisbes catalans, amb una pastoral genuïna i el desig d'una Conferència Episcopal Catalana, aspectes, tots ells, sovint negligits per la pròpia Església espanyola i pel Vaticà.

*L'aparició de
l'Estat
contemporani
va comportar
canvis per a
l'Església*

Més informació:

JOAN BONET I BALTÀ I CASIMIR MARTÍ. *L'integrisme a Catalunya. Les grans polèmiques 1881-1888.* Editorial Vicens Vives. Barcelona, 1990.

JORDI FIGUEROLA. *El bisbe Morgades i la formació de l'Església catalana contemporània.* Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.

L'Església catalana al segle XX:
entre renovació i persecució

Hilari Ragner

Historiador

En el primer volum de l'Arxiu del cardenal Gomà durant la Guerra Civil, que acaben de publicar José Andrés-Gallego i Antón M. Pazos, veig una carta de l'arquebisbe de Saragossa, en resposta a la petició de la Santa Seu i de Gomà de col·locar capellans catalans pròfugs, on diu: “*Yo no puedo recibir aquí sacerdotes catalanes; hay una atmósfera contra ellos que haría, no sólo inútil, sino contraproducente su ministerio. Media diócesis destruida por los emisarios de Cataluña levanta en vilo a todo el mundo*” (24-X-1936). No distingien entre Durruti i Vidal i Barraquer: tots eren catalanes. El canonge asturià Arbolea

Martínez, figura eminent del catolicisme social espanyol, explica que el 1937 un canonge de Valladolid li deia tranquil·lament: “*El separatismo catalán desaparece por fortuna, porque lo sostenían especialmente los eclesiásticos, y de ellos no queda arriba del 6 por 100*”. Aquestes anècdotes no són més que el moment culminant, en plena Guerra Civil, d'una incomprensió que domina tot el segle.

En el primer terç del segle, l'Església catalana passa per un moment de plenitud, que respon a la gran empenta del país en tots els ordres. El tombant de segle, que a Espanya troba en el 98 el símbol de la seva prostració extrema, és a Catalunya un temps de gran esperança. La generació catalanista del 1901, diu Vicens i Vives, “incorporava Catalunya a Europa d'una manera total i irrenunciable”. També en les ciències eclesiàstiques i la pastoral: els moviments renovadors (bíblic, litúrgic, patristic, catequístic, pastoral de joventut) són a casa nostra d'estil

europeu. Amb aquesta vitalitat, els decrets de Romanones en els primers anys del segle prohibint el catecisme en català, i altres rèmores per l'estil, no frenen l'empenta. “La clerecia –escriu Josep Massot i Muntaner– acollí des d'un primer moment la Renaixença com a fet literari i patriòtic”. Tant, que alguns polítics espanyols, començant pel general Primo de Rivera, diran que la llengua catalana ja seria morta si no fos pels capellans.

Aquesta esplèndida Església catalana va ser segada per la Guerra Civil. Durant els primers mesos de la revolta, bastava que algú fos identificat com a sacerdot, religiós o laic militant perquè fos liquidat de la manera més expeditiva. És humanament comprensible que molts, que havien patit aquesta prova i no tenien prou informació del que passava a l'altra banda, rebessin inicialment Franco amb entusiasme.

Ben aviat se'n van desencisar. En el famós document dels bisbes catalans *Arrels cristianes de Catalunya* (1985) es parla d'una

“ininterrompuda tradició de fidelitat a Catalunya”, en la qual “ens reconeixem i reafirmem”. I afegien: “Una fidelitat especialment notable en els nivells més populars i que, de vegades, ha implicat la marginació injusta i el sacrifici de persones i d'institucions. El desmantellament dràstic d'organitzacions d'apostolat, de publicacions i de centres de cultura que va sofrir l'Església catalana el 1939 n'és un exemple relativament proper. Una prova que, unida a la cruenta persecució que la va precedir, el 1936, i que també cal considerar, va suposar un autèntic viacrucis per als catòlics catalans.”

En el túnel dels quaranta anys del franquisme, la gran divisòria és el Concili Vaticà II, que esquerda l'adhesió servil de l'Església espanyola al dictador. Però, encara que no sigui datable amb tanta precisió, hauríem de situar a les darreries del segle XX un cert retorn, que ens ha afectat de ple, a l'estat de coses d'abans del Concili.

Més informació:

JOSEP MASSOT. *L'Església catalana al segle XX.* Curial, 1975.

HILARI RAGUER. *La pólvora y el incendio: la Iglesia y la guerra civil española (1936-1939).* Península, 2001.

*Aquesta esplèndida
Església catalana va ser
segada per la Guerra Civil*